

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Constitutional Tribunal]

Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Constitutional Tribunal for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Trybunału Konstytucyjnego]

Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Trybunał Konstytucyjny wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

DAWNA DRUGA SEKCJA

SPRAWA DI TRIZIO przeciwko SZWAJCARI

(Skarga nr 7186/09)

WYROK
(Streszczenie)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

STRASBOURG

2 lutego 2016 r.

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie edycyjnej.

W sprawie di Trizio przeciwko Szwajcarii,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Druga Sekcja), zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

András Sajó, *Przewodniczący,*

Nebojša Vučinić,

Helen Keller,

Paul Lemmens,

Egidijus Kūris,

Robert Spano,

Jon Fridrik Kjølbro, *Sędziowie,*

oraz Stanley Naismith, *Kanclerz Sekcji,*

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 12 maja 2015 r. oraz w dniu 8 grudnia 2015 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 7186/09) przeciwko Konfederacji Szwajcarskiej wniesionej do Trybunału na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatelkę włoską, panią Vitę Marię di Trizio („skarżąca”) z dnia 3 lutego 2009 r.

2. Skarżąca była reprezentowana przez panią A. Mengis, adwokat prowadzącą praktykę w ramach Procap, szwajcarskiego stowarzyszenia na rzecz osób niepełnosprawnych z siedzibą w Olten (Kanton Solothurn).

Szwajcarski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swojego pełnomocnika, pana F. Schürmanna, z Federalnego Departamentu Sprawiedliwości.

3. Skarżąca podniosła w szczególności zarzut, że zastosowanie „metody łączonej” w celu obliczenia jej stopnia niepełnosprawności doprowadziło do odmowy wypłaty świadczenia ze względu na pracę w niepełnym wymiarze godzin. W jej opinii stanowiło to naruszenie artykułu 8 Konwencji.

Skarżąca zarzuciła ponadto, iż odnośna metoda miała charakter dyskryminacji z punktu widzenia artykułu 14 Konwencji w związku z, odpowiednio, artykułem 6 i artykułem 8 Konwencji.

Skarżąca podniosła również zarzut dotyczący pewnych aspektów postępowania krajowego, które w jej opinii stanowiły naruszenie jej prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia jej sprawy zgodnie z artykułem 6 ust. 1 Konwencji.

4. W dniu 14 października 2010 r. Rząd został powiadomiony o wniesieniu skargi na podstawie artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8.

W swoich uwagach skarżąca wniosła o przeprowadzenie publicznej rozprawy zgodnie z artykułem 59 ust. 3 Regulaminu Trybunału. Trybunał nie uznał przeprowadzenia rozprawy za konieczne i odrzucił wniosek skarżącej.

5. Pismem z dnia 22 października 2010 r. powiadomiono rząd włoski o możliwości przedstawienia pisemnych uwag, zgodnie z artykułem 36 ust. 1 Konwencji i artykułem 44 Regulaminu Trybunału. Włoski rząd poinformował Trybunał pismem z dnia 18 maja 2011 r., iż nie zamierza skorzystać z prawa do interwencji.

6. W dniu 13 maja 2014 r. Trybunał zwrócił się do stron z prośbą o przedstawienie dalszych uwag w formie pisemnej (art. 54 ust. 2 (c) Regulaminu Trybunału).

FAKTY

Artykuł I. I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

7. Przedstawione przez strony fakty sprawy można pokrótce zaprezentować w sposób następujący.

8. Skarżąca urodziła się w 1977 roku w Uznach i mieszka w Rapperswil-Jona, w Kantonie St Gallen.

9. Po zakończeniu nauki zawodu fryzjerki skarżąca podjęła pełnoetatową pracę w charakterze ekspedientki. W czerwcu 2002 r. na skutek problemów z plecami została zmuszona do zaprzestania pracy.

10. W dniu 24 października 2003 r. skarżąca złożyła do Urzędu Ubezpieczeń Osób Niepełnosprawnych Kantonu St Gallen („Urząd”) wniosek o świadczenie z tytułu niezdolności do pracy ze względu na bóle krzyża i kręgosłupa.

11. W dniu 6 lutego 2004 r. skarżąca urodziła bliźnięta. W czasie ciąży bóle pleców nasiliły się.

12. W dniu 15 marca 2005 r. Urząd przeprowadził ocenę sytuacji (*Abklärung im Haushalt*) w domu skarżącej, w trakcie której skarżąca stwierdziła:

(i) że cierpi na ciągłe bóle pleców, często promieniujące aż do lewej stopy, że ma trudności ze staniem w tym samym miejscu przez jakikolwiek czas oraz że nie może siedzieć dłużej niż dziesięć minut, że może

spacerować przez pół godziny, lecz nie codziennie oraz że podczas noszenia dzieci ból się nasila;

(ii) że musi pracować na pół etatu ze względów finansowych, ponieważ pensja netto jej męża wynosi jedynie 3700 franków szwajcarskich (CHF) (około 3602 euro (EUR)).

W raporcie z oceny sytuacji stwierdzono ograniczenie zdolności skarżącej do prowadzenia gospodarstwa domowego o 44,6%.

W raporcie z dnia 2 maja 2005 r. Urząd uznał, że skarżącą należy sklasyfikować:

(i) jako osobę zatrudnioną w pełnym wymiarze godzin (*Vollerwerbstätige*) do końca roku 2003;

(ii) jako gospodynię domową (*Hausfrau*) w okresie od stycznia do maja 2004 r.;

(iii) jako osobę teoretycznie zdolną do pracy w 50% (*zu 50 % hypothetisch Erwerbstätige*) począwszy od czerwca 2004 r.

13. W dniu 16 czerwca 2005 r. dr Ch.A.S. poinformował Urząd, że skarżąca nie jest zdolna do pracy w wymiarze wyższym niż pół etatu w odpowiednim zawodzie i że jakiegokolwiek zwiększenie wymiaru pracy jest wykluczone.

14. Decyzją z dnia 26 maja 2006 r. Urząd uznał, że skarżącej należy przyznać świadczenie za okres od dnia 1 czerwca 2003 r. do dnia 31 sierpnia 2004 r., lecz że za okres od września 2004 r. świadczenie jej nie przysługuje.

Urząd doszedł do takich wniosków na podstawie poniższych przesłanek.

W odniesieniu do okresu od dnia 20 czerwca 2002 r. do końca maja 2004 r., Urząd ocenił stopień niepełnosprawności skarżącej jako 50% na podstawie obliczenia jej przychodów.

Odnosnie do następnego okresu Urząd uznał, że zastosować należy tak zwaną metodę łączoną, zgodnie z którą uwzględnić należy fakt, że gdyby nawet skarżąca nie była niepełnosprawna, po urodzeniu dzieci jej czas pracy uległby skróceniu. Ustalenie to oparto, w szczególności, na stwierdzeniu skarżącej, iż czuje się zdolna do pracy jedynie na pół etatu i pragnie poświęcić pozostały czas na zajmowanie się pracami domowymi i swymi dziećmi. Ponadto, w oparciu o ocenę sytuacji, o której mowa powyżej, Urząd oszacował zdolność skarżącej do wykonywania prac domowych na 56% (to jest, że stopień jej niepełnosprawności wynosi 44%). Przy zastosowaniu wzoru przedstawionego poniżej stopień niepełnosprawności określony na podstawie takich różnych czynników wynosił jedynie 22%, co oznaczało, że skarżąca nie spełniała minimalnego wymogu stopnia niepełnosprawności wynoszącego 40% niezbędnego dla przyznania zasiłku:

50 % (praca zarobkowa): brak utraty przychodów	$0,5 \times 0 \% = 0 \%$
50 % (prace domowe i opieka nad dziećmi):	$0,5 \times 44\% = 22\%$
	Łącznie¹ = 22 %

15. W dniu 22 lipca 2004 r. skarżąca złożyła skargę do Urzędu, która w dniu 14 lipca 2006 r. została oddalona. Po dokonaniu kolejnych obliczeń Urząd stwierdził, że stopień niepełnosprawności skarżącej wynosi 27%, wciąż poniżej minimum wymaganego w celu przyznania zasiłku.

Wartość tę obliczono przy zastosowaniu metody łączonej, z użyciem następujących parametrów.

50 % (praca zarobkowa):	$0,5 \times 10\% = 5\%$
50 % (prace domowe i opieka nad dziećmi):	$0,5 \times 44\% = 22\%$
	Łącznie² = 27 %

Aby obliczyć pierwszą część wzoru, jako podstawę Urząd przyjął hipotetyczną wartość zarobków (z tytułu zatrudnienia na pełnym etacie) w kwocie 48.585 CHF (około 47.308 EUR), obliczoną na podstawie danych statystycznych dla kategorii społeczno-zawodowej robotników pomocniczych (*Hilfsarbeiterin*), do której należała skarżąca. Gdyby skarżąca była zdolna do dalszej pracy bez jakichkolwiek trudności (*Valideneinkommen*), przy założeniu stopnia wynoszącego 50%, skarżąca otrzymywałaby pensję w wysokości 24.293 CHF. Urząd oszacował wysokość wynagrodzenia, jakie przez wzgląd na swoją niepełnosprawność skarżąca byłaby faktycznie zdolna uzyskać w odpowiednim zawodzie na kwotę 21.863 CHF (*Invalideneinkommen*). Z tego względu Urząd ocenił stopień niepełnosprawności skarżącej w odniesieniu do elementu „pracy zarobkowej” na 10%.

16. W dniu 14 września 2006 r. skarżąca odwołała się od tej decyzji.

Powołując się na artykuł 14 Konwencji w związku z artykułem 8 skarżąca twierdziła, iż:

(i) zastosowana metoda dyskryminuje osoby mniej zamożne, ponieważ osoby, które mogą sobie pozwolić na to, by nie wykonywać pracy płatnej, są klasyfikowane jako gospodynie domowe i uznawane za posiadające wyższy stopień niepełnosprawności, dzięki czemu łatwiej jest im spełnić wymogi przyznania zasiłku;

(ii) sposób obliczania stopnia niepełnosprawności nie uwzględnia w wystarczającym stopniu interakcji (*Wechselwirkungen*) pomiędzy elementami „prac domowych” i „pracy zarobkowej”,

¹ Uwaga: Wynik ten uzyskano w drodze dodania obu wartości.

² Zob. przypis poprzedni.

(iii) w rzeczywistości, gdyby pracowała jedynie na pół etatu, stopień jej niepełnosprawności dla celów wykonywania prac domowych wzrósłby w rezultacie znacznie powyżej 44%.

17. Na poparcie swojego odwołania skarżąca przedstawiła orzeczenie lekarskie sporządzone przez dr Ch.A.S. w dniu 28 września 2006 r., w którym wskazano zasadniczo, że ze względu na stan zdrowia skarżąca nie może podejmować odpłatnej pracy na pół etatu w taki sam sposób jak osoba w pełni sprawna oraz że jeżeli musiałaby podjąć taką pracę zarobkową, jej zdolność do wykonywania prac domowych i opieki na dziećmi spadłaby do około 10%.

18. W wyroku z dnia 30 listopada 2007 r. Sąd ds. Ubezpieczeń Kantonu St Gallen częściowo uwzględnił odwołanie skarżącej.

Odstępując od orzecznictwa Sądu Federalnego ..., sąd uznał, iż należy zrezygnować ze zwyczajowego zastosowania metody łączonej na korzyść wersji „skorygowanej”. Zdaniem sądu, podstawę obliczenia powinien stanowić poziom aktywności, jaki skarżąca mogłaby w sposób uzasadniony podjąć po urodzeniu bliźniąt, gdyby nie miała problemów zdrowotnych.

Sąd ds. Ubezpieczeń stwierdził, że element „prac domowych” metody łączonej, ponieważ to właśnie tę metodę stosowano w orzecznictwie Sądu Federalnego, nie uwzględniał w wystarczającym stopniu niepełnosprawności danej osoby.

W opinii sądu Urząd nie wziął pod uwagę faktu, iż skarżąca mogła wykonywać prace domowe wyłącznie w połowie pełnego wymiaru czasu i nieprawidłowo obliczył jej niezdolność do pracy na podstawie dwunastogodzinnego dnia pracy.

Zamiast przyjmować jako podstawę oceny sytuacji – która, zdaniem Sądu ds. Ubezpieczeń powinna mieć zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do osób, które zajmują się domem w pełnym wymiarze czasu – Urząd powinien był zbadać rzeczywistą zdolność skarżącej do wykonywania prac domowych, którą ustalił lekarz.

Sąd ponadto skrytykował Urząd ze względu na brak weryfikacji, czy skarżąca - nawet gdyby znajdowała się w dobrym zdrowiu - po urodzeniu dzieci byłaby w stanie podjąć płatną pracę. W szczególności, sąd zauważył, że raport sporządzony po przeprowadzeniu oceny sytuacji zawierał skąpe informacje odnośnie do obciążenia skarżącej pracą w związku z opieką nad dziećmi (*Betreuungsaufwand*) oraz czy istniały jakiegokolwiek możliwości powierzenia części opieki na dziećmi innym osobom. Ze względu na fakt, że Urząd nie uwzględnił tych czynników, stopień niepełnosprawności skarżącej został obliczony na podstawie niepełnych danych. Sąd uznał również za mało prawdopodobne, że gdyby skarżąca była zdrowa, pracowałaby jedynie na pół etatu, zważywszy na skromne wynagrodzenie

jej męża oraz na to, jakiego wynagrodzenia mogłaby racjonalnie oczekiwać pracując jako fryzjerka lub robotnica pomocnicza. Wydaje się, że w tym przypadku ocena sytuacji również okazała się niewystarczająca.

W konsekwencji Sąd ds. Ubezpieczeń przekazał sprawę do Urzędu do ponownego zbadania.

19. Urząd złożył apelację od wyroku Sądu ds. Ubezpieczeń.

20. W wyroku z dnia 28 lipca 2008 r. (9C_49/2008) Sąd Federalny uwzględnił apelację Urzędu, stwierdzając, że skarżąca nie jest uprawniona do otrzymywania świadczenia.

W uzasadnieniu Sąd Federalny rozpoczął od przedstawienia kontekstu, w jakim badał sprawę, stwierdzając, iż:

(i) celem ubezpieczenia osób niepełnosprawnych jest zapewnienie ubezpieczonym pokrycia ryzyka, że z przyczyn medycznych staną się one niezdolne do dalszego świadczenia pracy zarobkowej lub wykonywania prac domowych, które były w stanie wykonywać przed nabyciem niepełnosprawności i które nadal byłyby w stanie wykonywać, gdyby nie wystąpiło zdarzenie, które doprowadziło do niepełnosprawności;

(ii) jego celem nie jest zapewnienie kompensaty z tytułu czynności, których osoby ubezpieczone nigdy by nie podejmowały, nawet gdyby ich stan zdrowia się nie pogorszył;

(iii) takie podejście miało na celu zapobieganie sytuacjom, w jakich, przykładowo, osoby dobrze sytuowane, które nigdy wcześniej nie pracowały, można by w przypadku wystąpienia problemów zdrowotnych uznać za niepełnosprawne [dla celów wypłaty świadczenia] mimo, że gdyby ich zdrowie się nie pogorszyło, najprawdopodobniej nigdy nie podjęłyby pracy.

21. Sąd Federalny uznał zatem, iż metoda łączona nie ma charakteru dyskryminacji. Sąd stwierdził, co następuje:

„3.4 ... Prawdą jest, iż metoda łączona, stosowana przez Sąd [Federalny] w jego utrwalonym orzecznictwie, może skutkować utratą zasiłku w przypadku, gdy jest więcej niż prawdopodobne, że osoba ubezpieczona – zazwyczaj na skutek urodzenia dziecka – zaprzestanie pracy zarobkowej, przynajmniej na pełny etat. Jednakże [w takim przypadku] utrata przychodów nie wynika z niepełnosprawności; wiele zdrowych osób również cierpi z tytułu utraty przychodów w przypadku ograniczenia wymiaru lub zaprzestania pracy. Krytyka metody łączonej dotyczy faktu, że przychody osób (głównie kobiet) spadają na skutek zmniejszenia wymiaru godzin pracy po urodzeniu dzieci. Niemniej jednak taka sytuacja socjologiczna nie jest wynikiem czynników powiązanych ze stanem zdrowia osoby i nie powinna być objęta ubezpieczeniem z tytułu niepełnosprawności. Nie skutkuje ona dyskryminacją ani naruszeniem Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.”

Niemniej jednak, Sąd Federalny przyznał, że metoda łączona nie uwzględnia w wystarczającym stopniu interakcji pomiędzy aspektami „prac

domowych” i „pracy zarobkowej”. W odniesieniu do skarżącej [Sąd Federalny] uznał jednakże, iż:

(i) nie można uznać, iż pogorszenie jej problemów na skutek pracy płatnej ogranicza jej zdolności do wykonywania prac domowych o ponad 15%;

(ii) że, w rezultacie, nawet uwzględniając taką interakcję, stopień niepełnosprawności skarżącej nie osiągnął minimum 40% wymaganego w celu nabycia praw do zasiłku:

50 % (praca zarobkowa):	$0,5 \times 10\% = 5\%$
50 % (prace domowe):	$0,5 \times (44 + 15\%) = 29,5\%$
	Łącznie³ = 34,5 %

Argument dotyczący braku zatrudnienia męża, który skarżąca przedstawiła po raz pierwszy przed Sądem Federalnym, został odrzucony ze względu na fakt, że nie został on przedstawiony przez sądem niższej instancji oraz nie został uzasadniony.

Niemniej jednak Sąd Federalny przyznał skarżącej pomoc prawną ze względu na brak środków.

...

PRAWO

Artykuł II. I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 14 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z ARTYKUŁEM 8

48. Skarżąca podniosła zarzut, że stała się ofiarą dyskryminacji, twierdząc, że zastosowanie metody łączonej w celu obliczenia jej stopnia niepełnosprawności doprowadziło do odmowy wypłaty świadczenia ze względu na pracę w niepełnym wymiarze godzin. Zgodnie z oświadczeniem skarżącej, metoda ta opiera się na bardzo tradycyjnym rozumowaniu, że odpłatną pracę w parze podejmuje tylko jedna osoba – najczęściej mężczyzna – podczas, gdy drugi z partnerów w pełnym wymiarze godzin zajmuje się pracami domowymi i dziećmi (*Aufgabentrennung*). W sytuacji, gdy dana para decyduje się na zamianę ról (*Aufgabenteilung*), co zdaniem skarżącej jest zgodne z nowocześniejszym podejściem, naraża się na ryzyko utraty prawa do świadczenia w przypadku niepełnosprawności.

---

³ Zob. przypis 1.

Z powyższych przyczyn skarżąca twierdziła, że doszło do naruszenia artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8. Właściwe przepisy stanowią, jak następuje:

Artykuł 14

„Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.”

Artykuł 8

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia rodzinnego i prywatnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”

49. Skarżąca stwierdziła, iż stała się ofiarą dyskryminacji, przede wszystkim w porównaniu z osobami, które w ogóle nie pracują. W przypadku takim jak jej, osoby takie uznano by za posiadające 44% niepełnosprawności i przysługiwałoby im prawo do świadczenia (minimalny stopień niepełnosprawności wynosił 40%).

Była także ofiarą dyskryminacji w porównaniu do osób, które nie muszą zajmować się domem lub dziećmi i zatem mogą pracować w pełnym wymiarze godzin. W sytuacji identycznej z jej przypadkiem u osób takich stwierdzono by stopień niepełnosprawności wynoszący 55%.

Osoby należące do powyższych kategorii byłyby uprawnione do otrzymania zasiłku, ponieważ metoda łączona nie miała względem nich zastosowania.

W opinii skarżącej taka sytuacja prawna dyskryminowała ją z dwóch powodów:

(i) po pierwsze, ze względu na niepełnosprawność, ponieważ metoda łączona może zniechęcać osoby niepełnosprawne do jakichkolwiek wysiłków, by podjąć pracę, choćby na część etatu, gdyż może to skutkować ryzykiem utraty przysługującego im świadczenia;

(ii) po drugie, ze względu na płeć, ponieważ obowiązujące rozwiązania prawne, w większości przypadków, wywierały wpływ na sytuację kobiet po urodzeniu dziecka.

50. Rząd zakwestionował argumenty skarżącej.

...

Sekcja 2.01 B. Meritum skargi

(a) 1. Zastosowanie artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8

(i) (a) Czy fakty sprawy objęte są zakresem artykułu 8

1) (ii) Oświadczenia stron

a) (a) Rząd

52. Rząd oświadczył, że prawo do poszanowania życia rodzinnego nie ustanawia z zasady uprawnienia do otrzymywania od Państwa świadczeń mających na celu poprawę jakości życia rodzinnego. Prawa gwarantowane Konwencją nie obejmują obowiązku Układających się Stron do zapewniania pewnych świadczeń finansowych lub określonego poziomu życia.

53. W sprawach, w których Trybunał miał za zadanie zbadać kwestię odmowy przyznania skarżącemu określonego świadczenia ubezpieczenia społecznego, Trybunał opierał swoje ustalenia na postanowieniach Protokołu nr do Konwencji, który nie został ratyfikowany przez Szwajcarię.

W związku z powyższym Rząd doszedł do wniosku, że w niniejszej sprawie artykuł 14 Konwencji w związku z artykułem 8 nie ma zastosowania. Zdaniem Rządu te części skargi, które dotyczą naruszenia tychże postanowień, powinny zostać odrzucone jako niezgodne *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji, zgodnie z artykułem 35 ust. 3 i 4 Konwencji.

54. Rząd argumentował, iż świadczenie z tytułu niepełnosprawności nie ma na celu umożliwienia rodzinie osoby niepełnosprawnej dokonywania podziału zadań w określony sposób ani przed, ani po wystąpieniu niepełnosprawności (na przykład w celu umożliwienia małżonkowi osoby ubezpieczonej pracy w niepełnym wymiarze godzin).

W kontekście zastosowania metody łączonej, osoba ubezpieczona musiała dokonać wyboru, przed dokonaniem obliczenia wartości zasiłku, w jaki sposób dokonano by podziału obowiązków, gdyby była zdrowa. Względy dotyczące przepisów prawa dotyczących ubezpieczenia osób niepełnosprawnych, takie jak metoda stosowana w celu ustalenia stopnia niepełnosprawności lub możliwości przyznania świadczenia, nie powinny być tu brane pod uwagę.

Podobnie, kwestia zasiłku z tytułu niepełnosprawności nie wywierała wpływu na decyzję, czy i w jakim zakresie osoba ubezpieczona, jako osoba niepełnosprawna, wykorzystuje pozostałą zdolność do pracy w kontekście hipotetycznego podziału obowiązków przy założeniu, że jest zdrowa.

W związku z powyższym Rząd argumentował, że zasiłek z tytułu niepełnosprawności w żaden sposób nie wywierał wpływu na podział obowiązków w rodzinie osoby niepełnosprawnej.

b) (β) Skarżąca

55. W opinii skarżącej niniejsza sprawa objęta jest zakresem artykułu 8. O ile prawdą jest, jak zauważył Rząd, że uprawnienie do zasiłku z tytułu niepełnosprawności istnieje niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z rodziną w rozumieniu artykułu 8, zarzucana dyskryminacja dotyczyła właśnie takich osób ubezpieczonych, które podjęły decyzję o pracy w niepełnym wymiarze godzin ze względu na obowiązki domowe lub rodzicielskie.

W przypadku innych osób ubezpieczonych – na przykład takich, które nie pracowały w pełnym wymiarze godzin, ponieważ zamierzały poświęcać czas swojemu hobby – Sąd Federalny nie podchodził tak rygorystycznie do stosowania metody łączonej w celu ustalenia stopnia niepełnosprawności. Oznaczało to, że w przypadku osób pracujących w niepełnym wymiarze godzin łatwiej było o otrzymanie zasiłku, jeżeli część wolnego czasu przeznaczały one na rozrywkę, nie zaś na prace domowe. W rezultacie metoda łączona penalizowała rodziny. Negatywny wpływ metody łączonej był jeszcze znacznie większy w przypadku osób niepełnosprawnych będących samotnymi rodzicami, które nie mogły liczyć na wsparcie finansowe małżonka.

56. W związku z powyższym skarżąca argumentowała, że sprawa faktycznie dotyczyła konsekwencji metody zastosowanej w celu określenia, czy świadczenie zostanie przyznane oraz konsekwencji dla rodziny. Przeciwnie do twierdzenia Rządu, sposób podziału obowiązków miał bezpośredni wpływ na przyznanie lub odmowę zasiłku z tytułu niepełnosprawności.

57. W związku z powyższym, zgodnie z oświadczeniem skarżącej, artykuł 14 Konwencji w związku z artykułem 8 ma zastosowanie w niniejszej sprawie.

2) (ii) Ocena Trybunału

58. W odniesieniu do ochrony przed dyskryminacją Trybunał przypomina, że artykuł 14 jedynie uzupełnia inne materialne postanowienia Konwencji i jej Protokołów. Nie posiada on niezależnego istnienia, ponieważ odnosi się wyłącznie do „korzystania z praw i wolności” gwarantowanych takimi postanowieniami (zob. między innymi *Sahin przeciwko Niemcom* [WI], nr 30943/96, § 85, ETPCz 2003-VIII). Zastosowanie artykułu 14 nie musi koniecznie zakładać naruszenia jednego z materialnych praw chronionych Konwencją. Jest koniecznym, lecz także wystarczającym, jeżeli fakty sprawy „mieszczą się w zakresie” jednego lub

więcej artykułów Konwencji lub jej Protokołów (zob. *Vallianatos i Inni przeciwko Grecji* [WI], nr 29381/09 i 32684/09, § 72, ETPCz 2013 r. (streszczenie)).

59. W dalszej kolejności Trybunał przypomina, iż Konwencja jako taka nie gwarantuje prawa do emerytury bądź innych świadczeń ubezpieczenia społecznego w określonej wysokości (zob. *Yuriy Romanov przeciwko Rosji*, nr 69341/01, § 45, 25 października 2005 r.). Ponadto Konwencja nie przyznaje jednostkom prawa do korzystania z określonego poziomu życia (zob. *Vassilenkov przeciwko Ukrainie*, nr 19872/02, § 18, 3 maja 2005 r.).

60. W odniesieniu do elementu „życia rodzinnego”, o którym mowa w artykule 8, Trybunał zauważa w pierwszej kolejności, że pojęcie to obejmuje nie tylko relacje społeczne, moralne czy kulturowe, lecz uwzględnia także interesy natury materialnej (zob. *Merger i Cros przeciwko Francji*, nr 68864/01, § 46, 22 grudnia 2004 r.).

61. Trybunał przypomina ponadto, że środki umożliwiające jednemu z rodziców pozostanie w domu w celu sprawowania opieki nad dziećmi wspierają życie rodzinne i nieodzwrotnie wpływają na sposób jego organizacji. Środki takie są zatem objęte zakresem artykułu 8 Konwencji (zob., w szczególności, *Petrovic przeciwko Austrii*, 27 marca 1998 r., § 27, *Reports of Judgments and Decisions* 1998 r.-II oraz *Konstantin Markin przeciwko Rosji* [WI], nr 30078/06, § 130, ETPCz 2012 r. (streszczenie); zob. również *Weller przeciwko Węgrom*, nr 44399/05, § 29, 31 marca 2009 r. i *Dhahbi przeciwko Włochom*, nr 17120/09, § 41, 8 kwietnia 2014 r.).

62. Niniejsza sprawa również dotyczy zagadnień związanych z organizacją życia rodzinnego, aczkolwiek w inny sposób. Z dostępnych danych statystycznych wynika, że w znacznej większości przypadków istniejące rozwiązania prawne – metoda łączona – dotyczy kobiet, które po urodzeniu dzieci pragną podjąć pracę w niepełnym wymiarze godzin. W dotyczącym skarżącej wyroku z dnia 28 lipca 2008 r. (zob. par. 20 powyżej), Sąd Federalny przyznał, że metoda łączona może czasami skutkować utratą świadczenia, szczególnie w przypadku kobiet pracujących po urodzeniu dzieci w niepełnym wymiarze godzin. Trybunał uznaje, że w przypadku skarżącej zastosowanie metody łączonej mogło mieć wpływ na decyzje skarżącej i jej męża dotyczące podziału obowiązków w rodzinie oraz, w rezultacie, na organizację życia rodzinnego i zawodowego. Ponadto, w swoim precedensowym wyroku ... Sąd Federalny jednoznacznie przyznał, że metoda łączona może mieć negatywne konsekwencje dla osoby, która ze względów rodzinnych pracuje w niepełnym wymiarze godzin, w sytuacji gdy osoba taka stanie się niepełnosprawna. Trybunał uznaje powyższe rozważania za wystarczające, by stwierdzić, że niniejsza skarga jest objęta zakresem artykułu 8, w odniesieniu do „życia rodzinnego”.

63. Odnośnie do „życia prywatnego” w rozumieniu artykułu 8, Trybunał miał już okazję zauważyć, że koncepcja „życia prywatnego” to szerokie pojęcie nie poddające się wyczerpującej definicji. W niektórych przypadkach może ono obejmować aspekty fizycznej i społecznej tożsamości osoby (zob. *Mikulić przeciwko Chorwacji*, nr 53176/99, § 53, ETPCz 2002 r.-I). Obejmuje ono również prawo do rozwoju osobistego oraz do nawiązywania i pogłębiania relacji z innymi osobami i światem zewnętrznym (zob. przykładowo *Evans przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 6339/05, § 71, ETPCz 2007 r.-I). Ponadto Trybunał wskazywał, że pojęcie osobistej autonomii to ważna zasada stosowana w celu interpretacji gwarancji przewidzianych artykułem 8 (zob. *Pretty przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 2346/02, § 61, ETPCz 2002 r.-III oraz *Haas przeciwko Szwajcarii*, nr 31322/07, § 51, ETPCz 2011 r.).

64. Niniejsza sprawa dotyczy również aspektu „życia prywatnego” artykułu 8 w tym względzie, że przepis ten gwarantuje prawo do rozwoju osobistego i autonomii jednostki. W zakresie, w jakim metoda łączona powoduje, że osoby, które zamierzają pracować w niepełnym wymiarze godzin znajdują się w niekorzystnej sytuacji w porównaniu z osobami pracującymi na pełen etat lub niepracującymi w ogóle, nie można wykluczyć, że taka metoda obliczania stopnia niepełnosprawności będzie ograniczać osoby należące do pierwszej kategorii w dokonywanych przez nie wyborach dotyczących podziału życia prywatnego pomiędzy pracę, obowiązki domowe i opiekę nad dziećmi.

65. W związku z powyższym, niniejsza skarga jest objęta zakresem artykułu 8.

(ii) (b) Charakter zarzucanej dyskryminacji

66. Z powyższych spostrzeżeń, w szczególności z przedstawionych przez strony danych statystycznych, jasno wynika, że w zdecydowanej większości metoda łączona dotyczy kobiet, które po urodzeniu dziecka lub dzieci zamierzają ograniczyć czas odpłatnej pracy. Trybunał jest zatem zdania, że skarżąca ma prawo twierdzić, iż stała się ofiarą dyskryminacji ze względu na płeć w rozumieniu artykułu 14 Konwencji.

67. Ze względu na powyższe ustalenie Trybunał nie uznaje za konieczne badania, czy odmowa przyznania skarżącej świadczenia z tytułu niepełnosprawności również stanowi w niniejszej sprawie podstawę dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

(iii) (c) Konkluzja

68. Jak wynika z powyższego, artykuł 14 Konwencji w związku z artykułem 8 ma zastosowanie w niniejszej sprawie.

(b) 2. Zgodność z artykułem 14 w związku z artykułem 8 Konwencji

(i) (a) Oświadczenia stron

1) (i) Skarżąca

69. Skarżąca zgodziła się z argumentem Rządu, iż teoretycznie metoda łączona ma zastosowanie zarówno wobec mężczyzn, jak i kobiet. Jednakże Rząd pominął kwestię dyskryminacji pośredniej. Prawdą jest, że metoda łączona ma takie same konsekwencje niezależnie od tego, czy to mężczyzna czy kobieta podejmują pracę w niepełnym wymiarze godzin i wykonują obowiązki domowe. Jednakże kobiety odczuwały jej skutki w sposób nieproporcjonalny, zważywszy że zdecydowana większość przypadków dotyczyła właśnie ich, co potwierdzały dane statystyczne przedstawione przez Rząd.

70. Zdaniem skarżącej, Rząd nie odniósł się do kwestii istnienia obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia sytuacji będącej przedmiotem skargi, a jedynie przedstawił szczegółowe dokumenty prezentujące różne metody stosowane w celu obliczenia ograniczenia zdolności osoby wynikającego z jej problemów zdrowotnych. Przedmiot skargi nie dotyczył faktu, że ograniczenia spowodowane problemami zdrowotnymi danej osoby mierzono w różny sposób w zależności od tego, czy osoba taka wykonywała pracę płatną czy obowiązki domowe, lecz raczej dyskryminacji osób podejmujących oba zajęcia jednocześnie, wynikającej ze sposobu obliczania stanowiącego podstawę metody łączonej.

71. Skarżąca zamierzała wykazać, iż jej krytyka nie dotyczyła idei metody łączonej oceny jako takiej, podkreślając, że metodę tę można było zastosować w sposób niedyskryminujący. Powyższe potwierdza w szczególności orzecznictwo poprzedzające wyrok Sądu Federalnego z dnia 26 kwietnia 1999 r. (ATF 125 V 146 ...). Przed wydaniem tego wyroku fakt pracy w niepełnym wymiarze godzin uwzględniano w obliczeniach tylko raz (na etapie określania zajęć danej osoby w odniesieniu do pracy płatnej i obowiązków domowych), nie zaś dwukrotnie (jak obecnie, ponieważ fakt ten uwzględniano przy porównywaniu przychodów osoby niepełnosprawnej i pełnosprawnej). Zgodnie z procedurą obowiązującą wcześniej, osoby ubezpieczone mogły określać podział obowiązków w rodzinie zależnie od własnego uznania, bez ryzyka utraty jakichkolwiek świadczeń z tytułu niepełnosprawności w przypadku, gdyby stały się niepełnosprawne. Zaostrzenie orzecznictwa zadziałało na niekorzyść osób pracujących w niepełnym wymiarze godzin – to jest głównie kobiet – których dotknęły problemy zdrowotne, mimo że nie wprowadzono zmian w ustawodawstwie dotyczącym ubezpieczenia osób niepełnosprawnych.

72. Zgodnie z oświadczeniem skarżącej, zastosowanie metody łączonej przez Sąd Federalny nie mogło zostać uzasadnione ze względu na wykonalność czy inne względy ekonomiczne. Skarżąca odniosła się w tym względzie do ustaleń Sądu Kantonalnego St Gallen, zgodnie z którymi wprowadzenie metody łączonej stosowanej zgodnie z wcześniejszym orzecznictwem doprowadziło do przekroczenia budżetu na kwotę trzydziestu pięciu milionów franków szwajcarskich. O ile oszczędność takiej kwoty należy uznać za słuszny cel, cel taki w żadnym przypadku nie może być realizowany ze szkodą dla głównie kobiet.

73. Skarżąca oświadczyła, że wstrzymanie świadczenia wyłącznie z tej przyczyny, że osoba ubezpieczona urodziła dziecko, został już uznany przez Trybunał za przejaw dyskryminacji (powołała się na wyrok w sprawie *Schuler-Zraggen przeciwko Szwajcarii*, 24 czerwca 1993 r., § 67, Seria A nr 263).

2) (ii) Rząd

74. Rząd oświadczył, że zastosowaną przez Sąd Federalny w niniejszej sprawie metodę oceniania stopnia niepełnosprawności, opartą na hipotetycznym poziomie aktywności, uzasadnia cel ubezpieczenia osób niepełnosprawnych, to jest ubezpieczenie osób przed ryzykiem, że z powodu niepełnosprawności staną się one niezdolne do świadczenia odpłatnej pracy lub wykonywania rutynowych czynności, które były w stanie wykonywać przed nabyciem niepełnosprawności i które nadal byłyby w stanie wykonywać, gdyby nie wystąpiło zdarzenie, które doprowadziło do niepełnosprawności. Celem nie jest zapewnienie rekompensaty z tytułu czynności, których osoby ubezpieczone – gdyby pozostawały w dobrym zdrowiu – nigdy by nie podejmowały.

75. W swoim wyroku z dnia 28 lipca 2008 r. Sąd Federalny przyznał, że metoda łączona może prowadzić do utraty świadczenia, jeżeli osoba ubezpieczona podjęła decyzję, kiedy jeszcze była zdrowa – często w związku z urodzeniem dziecka – że nie będzie kontynuować pracy zarobkowej w pełnym wymiarze godzin (by pracować w niepełnym wymiarze godzin lub całkowicie zaprzestać pracy zarobkowej). Jednakże utrata przychodów nie zawsze wiązała się z niepełnosprawnością, ponieważ osoby zdrowe również doświadczały spadku przychodów, jeżeli zmniejszały liczbę godzin pracy lub rezygnowały z płatnej pracy po urodzeniu dziecka.

76. Rząd zauważył, że krytyka orzecznictwa Sądu Federalnego dotyczącego metody łączonej koncentrowała się głównie na fakcie, iż osoby, które po urodzeniu dziecka ograniczyły wymiar czasu pracy, doświadczały spadku przychodów oraz że były to głównie kobiety.

Jednakże to zjawisko społeczne nie wynikało z czynników związanych ze zdrowiem. Z tego względu nie powinno podlegać zasadom ubezpieczenia osób niepełnosprawnych.

77. Ponadto Sąd Federalny orzekał w przeszłości, iż wyboru metody oceny nie dokonywano na podstawie płci osoby ubezpieczonej lub jakichkolwiek innych cech wymienionych w artykule 14 Konwencji, lecz na podstawie utraty – na skutek niepełnosprawności – zdolności do kontynuacji pracy zarobkowej i/lub wykonywania rutynowych czynności.

78. Następnie Rząd stwierdził, że możliwość zmiany metody oceny stopnia niepełnosprawności osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin stawała się regularnie przedmiotem dyskusji na poziomie politycznym, lecz koncepcję tę zarzucono. Powyższe wskazuje, że mimo wielu wysiłków politycznych, nie określono zrównoważonej alternatywy dla metody łączonej oceny stopnia niepełnosprawności.

79. Rząd oświadczył zatem, iż Szwajcaria nie naruszyła artykułu 14.

(ii) (b) Ocena Trybunału

1) (i) Podsumowanie istotnych zasad

a) (α) Dyskryminacja pośrednia

80. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, dyskryminacja oznacza odmienne traktowanie, bez obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia, osób znajdujących się w podobnych sytuacjach (zob. *Willis przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 36042/97, § 48, ETPCz 2002-IV oraz *Okpisz przeciwko Niemcom*, nr 59140/00, § 33, 25 października 2005 r.). Niemniej jednak, przepis artykułu 14 nie zabrania państwom członkowskim różnego traktowania grup osób w celu skorygowania „faktycznych nierówności” między nimi. Istotnie, w pewnych okolicznościach brak podjęcia prób skorygowania nierówności w drodze różnego traktowania może, bez obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia, skutkować naruszeniem tego artykułu (zob. sprawa „dotycząca pewnych aspektów przepisów prawa regulujących użycie języka w systemie oświaty w Belgii” (meritum), 23 lipca 1968 r., str. 34, § 10, Seria A nr 6; *Thlimmenos przeciwko Grecji* [WI], nr 34369/97, § 44, ETPCz 2000 r.-IV oraz *Stec i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 65731/01, § 51, ETPCz 2006 r.-VI). Trybunał przyjmował również, że ogólne zasady lub środek, który ma nieproporcjonalnie negatywne skutki dla określonej grupy, może zostać uznany za dyskryminujący nawet, jeżeli nie dotyczy konkretnie tej właśnie grupy (zob. *Hugh Jordan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 24746/94, § 154, 4 maja 2001 r.) oraz że dyskryminacja potencjalnie niezgodna z Konwencją może wynikać z sytuacji faktycznej (zob. *Zarb Adami przeciwko Malcie*, nr 17209/02, § 76, ETPCz 2006-VIII).

81. Układającym się Państwow przysługuje pewien margines swobody w zakresie oceny, czy i w jakim zakresie różnice w podobnych sytuacjach uzasadniają odmienne traktowanie (zob. *Gaygusuz przeciwko Austrii*, 16 września 1996 r., § 42, *Reports* 1996-IV). Zakres tego marginesu będzie różnić się w zależności od okoliczności, przedmiotu i kontekstu (zob. *Rasmussen przeciwko Danii*, 28 listopada 1984 r., § 40, Seria A nr 87 oraz *Inze przeciwko Austrii*, 28 października 1987 r., § 41, Seria A nr 126), przy czym ostateczna decyzja odnośnie do przestrzegania wymogów Konwencji należy do Trybunału. Zważywszy, że Konwencja to przede wszystkim system ochrony praw człowieka Trybunał musi jednakże uwzględniać zmieniające się uwarunkowania w Układających się Państwach oraz reagować, przykładowo, na ewentualny rodzący się konsensus odnośnie do pożądaných standardów (zob. *Weller*, cyt. powyżej, § 28; *Stec i Inni*, cyt. powyżej, §§ 63-64, *Ünal Tekeli przeciwko Turcji*, nr 29865/96, § 54, ETPCz 2004 r.-X (streszczenie) oraz *mutatis mutandis Stafford przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 46295/99, § 68, ETPCz 2002 r.-IV).

82. W następnej kolejności Trybunał przypomina, że wspieranie równości płci jest obecnie jednym z najważniejszych celów państwa członkowskich Rady Europy i aby uznać taką różnicę w traktowaniu za zgodną z Konwencją należałoby przedstawić niezwykle poważne argumenty (zob. *Konstantin Markin*, cyt. powyżej, § 127; *Burghartz przeciwko Szwajcarii*, 22 lutego 1994 r., § 27, Seria A nr 280-B oraz *Schuler-Zraggen*, cyt. powyżej, § 67). W szczególności, odniesienia do tradycji, ogólnie przyjętych założeń czy dominujących postaw społecznych nie stanowią wystarczającego uzasadnienia różnicy w traktowaniu ze względu na płeć. Tytułem przykładu, państwa nie mogą narzucać tradycji wywodzących się z pierwszoplanowej roli mężczyzny i drugorzędnej pozycji kobiety w rodzinie (zob. *Ünal Tekeli*, cyt. powyżej, § 63).

83. Z drugiej strony państwow przysługuje zazwyczaj szeroki margines swobody w odniesieniu do ogólnych środków strategii gospodarczej lub społecznej (zob. *Stec i Inni*, cyt. powyżej, § 52 oraz *Hämäläinen przeciwko Finlandii* [WI], nr 37359/09, § 109, ETPCz 2014 r.).

b) (β) Dowód odnośnie do dyskryminacji

84. W odniesieniu do ciężaru dowodu w tym obszarze Trybunał stwierdzał już, że jeżeli skarżący wykazał, iż doszło do różnicy w traktowaniu, pozwany Rząd ma obowiązek wykazać, że taką różnicę w traktowaniu można uzasadnić (zob. przykładowo *Chassagnou i Inni przeciwko Francji* [WI], nr 25088/94, 28331/95 i 28443/95, §§ 91-92, ETPCz 1999 r.-III oraz *Timishev przeciwko Rosji*, nr 55762/00 i 55974/00, § 57, ETPCz 2005 r.-XII). Jeżeli mamy do czynienia z zarzutami dyskryminacji pośredniej, skarżący ma obowiązek przedstawienia dowodu

nieproporcjonalnie szkodliwych skutków dla konkretnej grupy, nasuwających przypuszczenie zaistnienia dyskryminacji pośredniej – w takim przypadku pozwane państwo ma za zadanie obalenie takiego domniemania w drodze wykazania, że różnica w traktowaniu była wynikiem obiektywnych czynników niezwiązanych z czynnikiem wskazanym przez skarżącego (zob. *D.H. i Inni przeciwko Republice Czeskiej* [WI], nr 57325/00, §§ 188, 189 i 195, ETPCz 2007-IV; zob. także *Oršuš i Inni przeciwko Chorwacji* [WI], nr 15766/03, § 152, ETPCz 2010 r.).

85. W odniesieniu do kwestii, czy dane statystyczne mogą stanowić dowód, Trybunał uznał w przeszłości, że dane statystyczne jako takie nie mogą ujawniać praktyki, którą można by zakwalifikować jako dyskryminację (zob. *Hugh Jordan*, cyt. powyżej, § 154). Jednakże w niedawno rozstrzyganych sprawach dotyczących zagadnienia dyskryminacji, w których skarżący zarzucali różnice skutków ogólnego środka lub sytuacji faktycznej (zob. *Hoogendijk przeciwko Holandii* (dec.), nr 58641/00, 6 stycznia 2005 r. i *Zarb Adami*, cyt. powyżej, §§ 77-78), Trybunał w znacznym stopniu opierał się na danych statystycznych przedstawionych przez strony, stwierdzając różnicę traktowania dwóch grup znajdujących się w podobnej sytuacji (zob. *D.H. i Inni*, cyt. powyżej, § 180 oraz *Oršuš i Inni*, cyt. powyżej, § 152).

86. Zatem w decyzji w sprawie *Hoogendijk*, cyt. powyżej, Trybunał stwierdził, co następuje:

„ ... w przypadku, gdy skarżący jest w stanie wykazać, na podstawie niepodważalnych danych statystycznych, istnienie wskazania *prima facie*, że określona zasada – mimo neutralnego sformułowania – w rzeczywistości wywiera wpływ na wyraźnie wyższy odsetek kobiet niż mężczyzn, pozwany Rząd ma za zadanie wykazać, że fakt ten wynika z czynników obiektywnych niezwiązanych z jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć. Jeżeli ciężar wykazania, że różnica wpływu wywieranego na mężczyzn i kobiety nie ma w praktyce charakteru dyskryminacji nie zostanie przeniesiony na pozwany Rząd, skarżącym będzie w praktyce niezwykle trudno udowodnić istnienie dyskryminacji pośredniej.”

2) (b) Zastosowanie zasad, o których mowa powyżej, w niniejszej sprawie

87. Trybunał uznaje za stosowne zbadać, czy w niniejszej sprawie doszło do dyskryminacji „pośredniej”.

a) (α) Istnienie domniemania dyskryminacji pośredniej w niniejszej sprawie

88. Skarżąca podniosła zarzut, iż zastosowanie metody łączonej w celu obliczenia stopnia niepełnosprawności miało charakter dyskryminacji. Z danych liczbowych przedstawionych przez Rząd wynika ..., że metodę łączoną zastosowano w 2009 roku w 4168 przypadkach to jest w przybliżeniu 7,5% wszystkich decyzji dotyczących niepełnosprawności.

Spośród tej łącznej liczby 4168, 4045 przypadków (innymi słowy, 97%) dotyczyło kobiet, zaś 123 (3%) – mężczyzn.

89. W wyrokach z dnia 28 lipca 2008 r. (zob. par. 20 powyżej) i z dnia 8 lipca 2011 r. ... Sąd Federalny przyznał, że metoda łączona oceny niepełnosprawności była w większości stosowana względem kobiet, które po urodzeniu dzieci zmniejszyły wymiar godzin pracy. W oświadczeniach przed Trybunałem Rząd nie kwestionował faktu, że metoda łączona dotyczyła głównie kobiet. Ponadto, w swoim raporcie z dnia 1 lipca 2015 r. ..., Rada Związkowa zauważyła, iż metodę łączoną zastosowano w 98% wobec kobiet (na podstawie świadczeń obliczonych w grudniu 2013 r.).

90. Uwzględniając powyższe dane, Trybunał jest zdania, iż przedstawione dowody można uznać za wystarczająco wiarygodne i znaczące, by domniemywać zaistnienie dyskryminacji pośredniej.

b) (β) Czy istniało obiektywne i racjonalne uzasadnienie różnicy traktowania

91. Trybunał przypomina, że różnica traktowania ma charakter dyskryminacji, jeżeli brak jej obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia, to jest jeżeli nie służy realizacji „słusznego celu” lub jeżeli pomiędzy zastosowanymi środkami a realizowanym celem nie istnieje uzasadniona relacja proporcjonalności (zob. par. 80 powyżej).

i) – Słuszny cel

92. W niniejszej sprawie Rząd wyjaśniał różnicę w traktowaniu osób, których odnośna zasada dotyczyła, w większości kobiet, które urodziły dzieci, powołując się na cel ubezpieczenia osób niepełnosprawnych, to jest ubezpieczenie osób przed ryzykiem, że z powodu niepełnosprawności staną się one niezdolne do świadczenia pracy zarobkowej lub wykonywania prac domowych, które były w stanie wykonywać przed nabyciem niepełnosprawności i które nadal byłyby w stanie wykonywać, gdyby zachowały zdrowie.

93. Trybunał uznaje, że przywołany przez Rząd cel ustawodawstwa regulującego ubezpieczenie osób niepełnosprawnych stanowi słuszny cel, który może uzasadniać zaobserwowane różnice. Trybunał musi się zatem upewnić, czy sposób potraktowania skarżącej był uzasadniony i proporcjonalny.

ii) – Proporcjonalność

94. Trybunał zauważa, że początkowo skarżąca pracowała w pełnym wymiarze godzin, jako ekspedientka, jednakże ze względu na problemy z plecami w 2002 r. została zmuszona do zaprzestania pracy. Przyznano jej świadczenie z tytułu niepełnosprawności, które otrzymywała w okresie od 20 czerwca 2002 r. do końca maja 2004 r. Wypłatę świadczenia wstrzymano po urodzeniu przez skarżącą bliźniąt na skutek zastosowania metody łączonej, na podstawie założenia, że – zgodnie z jej własnym

oświadczeniem wobec Urzędu – gdyby skarżąca nie była niepełnosprawna, po urodzeniu dzieci zmniejszyłaby wymiar czasu pracy zarobkowej.

95. Rząd argumentował, iż metoda łączona nie jest stosowana w oparciu o płeć osoby ubezpieczonej. Rząd twierdził, że metoda ta jedynie uwzględnia utratę zdolności osoby ubezpieczonej, na skutek niepełnosprawności – do kontynuacji zatrudnienia lub wykonywania rutynowych czynności, lub obu tych aktywności.

Zdaniem Rządu, utrata przychodów przez osoby, które skróciły czas pracy lub zaprzestały świadczenia pracy zarobkowej po urodzeniu dziecka jest kwestią całkowicie odrębną, ponieważ względy rodzinne tego rodzaju mogą dotyczyć zarówno osób niepełnosprawnych, jak i zdrowych.

96. Trybunał uznaje, jak stwierdzono powyżej, iż określony przez Rząd cel ubezpieczenia osób niepełnosprawnych – mianowicie ubezpieczenie osób przed ryzykiem, że z powodu niepełnosprawności staną się one niezdolne do świadczenia pracy zarobkowej lub wykonywania rutynowych czynności, które byłyby w stanie wykonywać, gdyby były zdrowe – jako taki jest zgodny z istotą i ograniczeniami systemu ubezpieczeń, który posiada ograniczone zasoby i musi w pewnym stopniu kierować się zasadą kontroli wydatków.

Niemniej jednak Trybunał jest zdania, że cel ten należy oceniać w świetle równości płci, ponieważ sprawa dotyczy zarzutu dyskryminacji kobiet. Jak zauważono powyżej, aby uznać różnicę w traktowaniu ze względu na płeć za zgodną z Konwencją należałoby przedstawić niezwykle poważne argumenty (zob. par. 82 powyżej). Trybunał dochodzi zatem do wniosku, że w niniejszej sprawie przysługujący władzom margines swobody uznania był znacznie ograniczony.

97. Trybunał zdaje sobie sprawę, że zadanie interpretowania i stosowania prawa krajowego należy w pierwszej kolejności do władz krajowych, szczególnie sądów (zob. *Winterwerp przeciwko Holandii*, 24 października 1979 r., § 46, Seria A nr 33) . Niemniej jednak, na podstawie właściwego prawa i praktyki krajowej opisanych powyżej, Trybunał zauważa, iż skarżąca najprawdopodobniej otrzymałaby zasiłek z tytułu częściowej niepełnosprawności, gdyby pracowała w pełnym wymiarze godzin lub cały swój czas poświęciła na wykonywanie prac domowych. Ponadto, ponieważ pracowała na cały etat, początkowo przyznano jej takie świadczenie, które otrzymywała do czasu narodzenia dzieci. Z powyższego jasno wynika, że odmowa przyznania świadczenia opierała się na stwierdzeniu skarżącej, iż zamierza ograniczyć czas pracy zarobkowej, by zająć się domem i dziećmi. W praktyce, w stosunku do większości kobiet pragnących po urodzeniu dzieci pracować w niepełnym wymiarze godzin, metoda łączona jest źródłem dyskryminacji.

98. Trybunał zauważa ponadto, iż zastosowanie metody łączonej zgodnie z orzecznictwem Sądu Federalnego było od pewnego czasu przedmiotem krytyki ze strony niektórych sądów i komentatorów prawnych. W wyroku dotyczącym skarżącej (zob. par. 20 powyżej) Sąd Federalny jednoznacznie przyznał, że metoda łączona nie uwzględnia w wystarczającym stopniu interakcji pomiędzy aspektami „prac domowych” i „pracy zarobkowej” oraz że może to skutkować całkowitą utratą świadczeń przez osobę ubezpieczoną, która zaprzestała wykonywania pracy zarobkowej lub ograniczyła wymiar godzin pracy, często po urodzeniu dziecka. Ustalenie takie zostało podtrzymane przez Radę Związkową w raporcie z dnia 1 lipca 2015 r. ... Rada Związkowa dodała, iż metoda łączona była również przedmiotem krytyki z tego względu, iż fakt pracy w niepełnym wymiarze godzin uwzględniano dwukrotnie: najpierw przy określaniu przychodów osoby przy założeniu braku niepełnosprawności, a następnie przy ocenie odnośnych proporcji obu aspektów.

99. W swoim precedensowym wyroku w tej kwestii Sąd Federalny przyznał, że metodę łączoną stosowano w większości przypadków w odniesieniu do kobiet i że była ona przedmiotem krytyki. Sąd Federalny uznał jednakże, iż zaproponowanie rozwiązania, które w większym stopniu uwzględniałoby zmiany zachodzące w społeczeństwie oraz sytuację osób pracujących na pół etatu, w większości kobiet, leży raczej w gestii ustawodawcy, nie zaś sądów ...

100. Trybunał zauważa następnie, że w swoim raporcie z dnia 1 lipca 2015 r. Rada Związkowa podsumowała i przeprowadziła szczegółową analizę głosów krytycznych wobec metody łączonej. Rada przyznała, że metoda łączona może skutkować obniżeniem ustalonego stopnia niepełnosprawności oraz że fakt ten może rodzić wątpliwości odnośnie do potencjalnej dyskryminacji, choćby pośredniej.

W opinii Trybunału, są to jasne wskazania rosnącej świadomości faktu, że metoda łączona nie jest już zgodna z działaniami na rzecz osiągnięcia równości płci we współczesnym społeczeństwie, w którym kobiety w coraz większym stopniu i słusznie pragną łączyć życie rodzinne z karierą zawodową.

101. Trybunał zauważa ponadto, że nawet niektóre wyspecjalizowane sądy takie jak Sąd Kantonalny w niniejszej sprawie (zob. par. 18 powyżej) opowiadały się za metodą, która byłaby korzystniejsza dla osób ubezpieczonych pracujących w niepełnym wymiarze godzin i należyte uwzględniała fakt niepełnosprawności w odniesieniu zarówno do „pracy zarobkowej”, jak i „prac domowych”. Ponadto Trybunał zauważa, że prawo szwajcarskie przewiduje kilka metod obliczania stopnia niepełnosprawności ... W związku z powyższym Trybunał uznaje, że możliwe jest zastosowanie

innych metod obliczania, które w większym stopniu uwzględniałyby decyzje kobiet dotyczące pracy w niepełnym wymiarze godzin po urodzeniu dziecka, umożliwiając realizację słusznego celu poprawy równości płci bez jednoczesnego zagrożenia realizacji celu ubezpieczenia osób niepełnosprawnych.

102. W uzupełnieniu powyższych ogólnych rozważań dotyczących metody łączonej Trybunał stwierdza, że odmowa przyznania skarżącego choćby części świadczenia miała dla niej istotne reperkusje praktyczne, nawet przy założeniu możliwości pracy w niepełnym wymiarze godzin. Wraz z obliczeniem stopnia niepełnosprawności, Urząd oszacował wartość jej hipotetycznego dochodu, obliczonego przy założeniu pracy na pół etatu, na kwotę jedynie 24.293 CHF (około 23.654 EUR) (zob. par. 15 powyżej).

iii) Konkluzja

103. W związku z powyższym, Trybunał nie jest przekonany, że różnica w traktowaniu, która dotknęła skarżącą – odmowa przyznania świadczenia z tytułu niepełnosprawności na skutek zastosowania metody łączonej obliczania stopnia niepełnosprawności, wykorzystywanej w odniesieniu do osób pracujących w niepełnym wymiarze godzin – była racjonalnie uzasadniona.

104. Zatem w niniejszej sprawie doszło do naruszenia artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8.

...

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ

...

3. *Uznaje*, stosunkiem czterech głosów do trzech, że doszło do naruszenia artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8.

...

Sporządzono w języku francuskim i obwieszczono pisemnie dnia 2 lutego 2016 r, zgodnie z artykułem 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Stanley Naismith
Kancelarz

András Sajó
Przewodniczący

Zgodnie z artykułem 45 ust. 2 Konwencji i artykułem 74 ust. 2 Regulaminu Trybunału, do wyroku załączono zdanie odrębne Sędziów Keller, Spano and Kjølbro.

A.S.
S.H.N.

ZDANIE ODRĘBNE SĘDZIÓW KELLER, SPANO I KJØLBRO

(Tłumaczenie)

I. Wprowadzenie

1. Z zalem stwierdzamy, że nie możemy zgodzić się z opinią większości w odniesieniu do dopuszczalności skargi dotyczącej naruszenia artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8. Zważywszy, że niniejsza skarga ma przede wszystkim wymiar finansowy, jesteśmy zdania, że nie jest ona objęta zakresem artykułu 8 Konwencji.

2. Niniejsza skarga dotyczy odmowy przez szwajcarski organ ubezpieczenia osób niepełnosprawnych kontynuacji wypłaty na rzecz skarżącej, po urodzeniu bliźniąt, 50% świadczenia z tytułu niepełnosprawności, do którego była uprawniona w okresie wcześniejszym. Po dokonaniu kolejnej kalkulacji z zastosowaniem „metody łączonej” właściwe władze oceniły stopień niepełnosprawności skarżącej na 27%, co oznaczało, że zasiłek już jej nie przysługiwał. W postępowaniu przez Trybunałem skarżąca podniosła, między innymi, zarzut naruszenia artykułu 14 Konwencji w związku z artykułem 8. Argumentowała, że stała się ofiarą dyskryminacji z dwóch względów w zakresie korzystania z prawa do życia prywatnego i rodzinnego.

II. Niemożność zastosowania artykułu 8

3. Mamy pewną liczbę zastrzeżeń dotyczących dokonanej przez większość analizy zastosowania w niniejszej sprawie artykułu 8 Konwencji.

4. Po pierwsze, sądzymy, iż dla analizy tej przyjęto błędny punkt wyjścia. Trybunał od początku bada sprawę z punktu widzenia artykułu 8 Konwencji, bez uwzględnienia czysto finansowego wymiaru skargi skarżącej. Niewątpliwie istnieją przypadki, w których przyznanie, wypłata lub odmowa świadczenia socjalnego takiego, jakiego dotyczy niniejsza sprawa, może być istotne z punktu widzenia Konwencji. Tymczasem większość pominęła fakt, iż w *zdecydowanej większości spraw*, w których Trybunał orzekał odnośnie do zarzutu dyskryminacji w związku ze świadczeniami ubezpieczenia społecznego, analizę swą opierał na postanowieniach Protokołu nr 1, nie zaś artykułu 8 Konwencji (zob. przykładowo *Moskal przeciwko Polsce*, nr 10373/05, §§ 93 i nast., 15 września 2009 r.; *Stec i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 65731/01 i 65900/01, § 53, ETPCz 2006 r.-VI; *Koua Poirrez przeciwko Francji*, nr 40892/98, §§ 43 i nast., ETPCz 2003 r.-X; *Kjartan Ásmundsson*

przeciwko Islandii, nr 60669/00, §§ 39 i nast., ETPCz 2004 r.-IX oraz *Wieczorek przeciwko Polsce*, nr 18176/05, §§ 56 i nast., 8 grudnia 2009 r.). Należy podkreślić, że skoro Szwajcaria nie ratyfikowała postanowień Protokołu nr 1, orzecznictwo Trybunału dotyczące artykułu 1 tegoż Protokołu jej nie dotyczy.

5. Oceniając kwestię dopuszczalności z punktu widzenia artykułu 8, większość wskazała następnie na rozróżnienie pomiędzy aspektem „życia rodzinnego” z jednej strony i „życia prywatnego” z drugiej strony. W obu przypadkach Trybunał dochodzi do takiego samego wniosku - z którym się nie zgadzamy - to jest, że artykuł 8 ma zastosowanie.

6. W odniesieniu do aspektu „życia rodzinnego”, prawdą jest, że w niektórych szczególnych sprawach Trybunał badał świadczenie socjalne z perspektywy przepisu artykułu 8 Konwencji, przykładowo w sprawach dotyczących dodatku z tytułu urlopu rodzicielskiego (zob. *Petrovic przeciwko Austrii*, 27 marca 1998 r., § 27, *Reports of Judgments and Decisions* 1998 r.-II oraz *Konstantin Markin przeciwko Rosji* [WI], nr 30078/06, § 130, ETPCz 2012 r. (streszczenie)), a także świadczeń dla dużych rodzin (zob. *Dahbi przeciwko Włochom*, nr 17120/09, § 41, 8 kwietnia 2014 r.). Większość cytuje to właśnie orzecznictwo (zob. par. 61 i nast. wyroku), lecz – w naszej opinii – pomija określenie właściwych zasad determinujących zakres stosowania artykułu 8.

7. W paragrafie 62 wyroku Trybunał stwierdza, co następuje:

„...w przypadku skarżącej zastosowanie metody łączonej mogło mieć wpływ na decyzje skarżącej i jej męża dotyczące podziału obowiązków w rodzinie oraz, w rezultacie, na organizację życia rodzinnego i zawodowego.

Uzasadnienie takie opiera się na bardzo elastycznym kryterium zastosowania, sugerując, że aby artykuł 8 miał zastosowanie, wystarczy, by odnośne świadczenie wywierało pewnego rodzaju wpływ na sferę życia rodzinnego (lub prywatnego) skarżącego. Obawiamy się, iż może to być równoznaczne ze stwierdzeniem, że każda decyzja o przyznaniu lub odmowie świadczenia automatycznie mieści się w zakresie artykułu 8, zważywszy że, świadczenie społeczne praktycznie w każdym przypadku wywiera *pewien* wpływ na życie rodzinne jednostki. Z tego względu dowolny środek przewidziany przepisami prawa o zatrudnieniu byłby objęty zakresem stosowania artykułu 8 Konwencji.

8. Jednakże taki rezultat byłby niezbyt zgodny z naszym ugruntowanym orzecznictwem w tym sensie, że postanowienia Konwencji należałoby interpretować w świetle Konwencji jako całości, w tym także jej Protokołów (zob. *Maaouia przeciwko Francji* [WI], nr 39652/98, § 36, ETPCz 2000 r.-X). Przykładowo, w odniesieniu do artykułu 2 Protokołu nr 4, w sprawie *Austin i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Wielka Izba*

podkreśliła, że „co do zasady, artykułu 5 nie można interpretować w sposób oznaczający wpisanie doń wymagań Protokołu nr 4 w stosunku do państw, które go nie ratyfikowały, w tym Zjednoczonego Królestwa” (zob. *Austin i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 39692/09, 40713/09 i 41008/09, § 55, ETPCz 2012). Jeszcze wcześniej Trybunał zastosował ten sam tok rozumowania w odniesieniu do Protokołu nr 12, a także przypominając, iż artykuł 14 niezależnie nie nakłada całościowego zakazu wszelkiej dyskryminacji (zob. *Sahin przeciwko Niemcom* [WI], nr 30943/96, § 85, ETPCz 2003 r.-VIII), jak również w kontekście gwarancji przewidzianych przepisem artykułu 1 Protokołu nr 7, uznając, iż artykuł 6 nie ma zastosowania względem postępowania o wydalenie (zob. *Maaouia*, cyt. powyżej, § 36).

9. Straty finansowe w obszarze świadczeń socjalnych objęte są zazwyczaj zakresem artykułu 1 Protokołu nr 1 (zob. par. 4 powyżej). W świetle orzecznictwa cytowanego w poprzednim paragrafie nie można zatem pominąć faktu, iż Protokół nr 1 nie został ratyfikowany i rozstrzygać spraw tego rodzaju z punktu widzenia artykułu 14 w związku z artykułem 8 Konwencji. Innymi słowy, należy w pełni uwzględnić fakt, że Szwajcaria nie ratyfikowała Protokołu nr 1.

10. Naszym zdaniem, większość pominęła fakt, iż w przywołanych powyżej sprawach (zob. par. 6) istniało w istocie o wiele *ściślejsze powiązanie* pomiędzy przyznaniem zasiłku, świadczenia lub emerytury z jednej strony i korzystaniem z życia rodzinnego z drugiej strony. Takie ścisłe powiązanie wynikało w szczególności z *celu świadczenia* w takim zakresie, w jakim miało ono ułatwiać lub stanowić wkład w życie rodzinne. Zastosowanie w niniejszej sprawie takiego surowszego kryterium prowadzi do wniosku, że skarga skarżącej nie jest objęta zakresem aspektu „życia rodzinnego” zgodnie z artykułem 8. Z oświadczeń Rządu (zob. par. 54 wyroku) oraz orzecznictwa Sądu Federalnego (... ATF 137 V 334, punkt 6.1.2 uzasadnienia) jasno wynika, że odnośny system ubezpieczeń osób niepełnosprawnych nie miał na celu organizacji życia rodzinnego. Jego celem jest raczej *rekompensata stałego wpływu niepełnosprawności na sytuację finansową*. Zatem rozumowanie Trybunału przedstawione w par. 62 nas nie przekonuje.

11. Analogicznie, argumenty większości dotyczące aspektu „życia prywatnego” artykułu 8 również nie są naszym zdaniem przekonujące. Mimo że odnoszą się do właściwego orzecznictwa (zob. par. 63 wyroku), większość nie wyjaśniła, w jaki sposób metoda łączona mogłaby wywierać wpływ na rozwój osobisty lub osobistą autonomię skarżącej. Rząd słusznie podkreślił, że metoda obliczania świadczenia nie może stanowić czynnika uwzględnianego przy dokonywaniu hipotetycznych wyborów odnośnie do

liczby godzin pracy. W niniejszej sprawie nic nie uniemożliwiło skarżącej stwierdzenia, że po urodzeniu córek chciałyby pracować w wymiarze 100%, 80% lub nie pracować wcale. W każdym z tych przypadków skarżąca otrzymałaby świadczenie z tytułu niepełnosprawności przy zastosowaniu metody łączonej. To kolejny element odróżniający niniejszą sprawę od sprawy *Schuler-Zgraggen*.

III. Konkluzja

12. W świetle powyższego jesteśmy zdania, że Trybunał zbyt pochopnie uznał, iż przepis artykułu 8 ma zastosowanie w niniejszej sprawie. Przyjęte przez większość podejście znacznie rozszerza zakres artykułu 8, co sprawia, że artykuł 1 Protokołu nr 1 staje się w pewnym stopniu zbyteczny.

13. Zgodnie z naszą interpretacją właściwego orzecznictwa, skarżąca nie wykazała w sposób wystarczający – ani przed władzami krajowymi, ani przed Trybunałem – w jakim zakresie zastosowanie metody łączonej faktycznie wpłynęło na organizację jej życia rodzinnego lub prywatnego dla celów artykułu 8 Konwencji. Z tych przyczyn sądzimy, iż Trybunał powinien być odrzucić skargę, zgodnie z artykułem 35 ust. 3 i 4 Konwencji, jako niezgodną *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji.